

КАФЕДРА КАМЕРНОГО СПІВУ

Фах (сольний спів)

Освітній ступінь	«Бакалавр»
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво» Камерний спів

Курс	1-4
Семестр	1-8

Статус	Обов'язкова
--------	-------------

ECTS	23
Годин	690
Індивідуальні години	340
Самостійна робота	350

Форма контролю	Залік, екзамен, атестаційний екзамен
----------------	---

Інформація про викладача

ПІБ	А н т о н ю к Валентина Геніївна, докторка культурології, професорка, завідувачка кафедри камерного співу Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, народна артистка України.
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0003-1821-1933 https://www.webofscience.com/wos/author/record/IXN-3052-2018 https://scholar.google.com.ua/citations?user=ZmDugvMAAAAJ&hl=ua
e-mail	Solospiv@i.ua

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Фах (сольний спів) його зміст і способи досягання студентами вокальної майстерності є тими вихідними категоріями, які забезпечують успіх усьому творчо-педагогічному процесу підготовки майбутніх співаків у музичних ЗВО. Представлена програма фахової дисципліни вокалістів спеціалізації «камерний спів» належить до циклу професійно-орієнтованих і призначена для студентів музичних ЗВО України III-IV рівнів акредитації. Тут викладено методологічну базу виховання творчої особистості вокаліста-музиканта в руслі сучасних вимог щодо комплексної підготовки академічних співаків камерної спеціалізації¹. У програмі розроблено критерії фахових знань і оцінок випускників; укладено орієнтовні списки вокально-педагогічного репертуару.

Мета курсу: сприяння вивченню та засвоєнню студентами практичних основ камерного співу; формування всебічно розвиненої художньої особистості вокаліста-

¹ Базовою основою програми є видання: Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник для музичних ВНЗ / видання третє, доповнене та перероблене. Київ : Видавець Бихун Ю. В., 2017. 218 с.

виконавця та викладача; підготовка висококваліфікованих фахівців для професійної діяльності у галузі камерного співу в єдиному процесі професійного навчання, музичної освіти та естетичного виховання. Потрібно навчити майбутніх співаків самостійно працювати над розвитком голосу й репертуаром. Крім того, необхідно, щоб освоєння кожного твору з програми супроводилось всебічним художнім аналізом історії його виникнення, особливостей жанру й стилю, існуючих виконавських традицій та вокально-технічних особливостей.

Дидактична мета курсу: систематизація й узагальнення знань та вмінь студентів у галузі сольного співу, формування на їх основі професійних виконавських навичок, переконань, світогляду; розвиток пізнавальних і фахових зацікавлень у самостійній виконавській та педагогічній діяльності.

Завдання курсу:

- розвинути фахово спроможну, музично та інтелектуально розвинену особистість вокаліста й викладача шляхом індивідуальних занять із педагогом та концертмейстером;
- здійснювати систематичне керівництво навчанням і творчою роботою студента спеціалізації «камерний спів» в умовах авторської школи викладача та згідно виробленої кафедрою концепції;
- сформувати у студентів спеціалізації «камерний спів» різноманітні вокально-технічні навички та навчити комбінувати їх у практичній діяльності;
- сприяти підвищенню рівня музично-вокальної та загально-естетичної ерудиції студентів спеціалізації «камерний спів»;
- виховувати дбайливе ставлення до голосу;
- формувати навички роботи з вокально-педагогічним репертуаром, який слід вивчати мовами оригіналу;
- використовуючи методики прогнозування та визначення стратегії розвитку мистецької особистості, виявляти й максимально розвивати індивідуальні можливості кожного студента-вокаліста спеціалізації «камерний спів».

Поряд з практичним навчанням сольного співу, виконання вокальних творів мовами оригіналу, читання з листа, до завдань даної фахової дисципліни входить: виховання в майбутніх співаках самоконтролю, самоаналізу, творчої волі, прагнення до самовдосконалення; формування художнього смаку, чуття стилю, широкого кругозору.

Вирішення поставлених завдань слід здійснювати в процесі ознайомлення студентів-вокалістів з кращими зразками різножанрової вітчизняної та зарубіжної вокальної музики різних історичних епох, а також пісенного фольклору.

Звітом курсу з фаху є регулярні академічні виступи, участь у концертах класу та перевідні заліки й іспити, а саме: I, III, V семестри – залік; II, IV, VI – іспит, VIII – атестаційний екзаме́н (підготовка концертної програми).

У результаті вивчення даної навчальної дисципліни студенти повинні **знати**:

- передові технології та стратегії формування духовності зростаючого покоління;
- дійсну сутність взаємин культури і мистецтва, культури і цивілізації, культури і вокальної музики та реальні протиріччя соціокультурного розвитку на сучасному етапі;
- джерела національної духовності та завдання збереження світу музично-вокальних цінностей;
- кращі традиції української та провідних світових вокальних шкіл;
- психологічний зміст професійної діяльності співака-соліста й методи психолого-педагогічного спостереження й експерименту, соціологічних досліджень тощо;
- соціокультурну структуру сучасного українського суспільства, функції та завдання соціокультурних інститутів та установ, їх художньо-виховних та соціалізуючих можливостей, їхню специфіку й функції, службову ієрархію працівників відповідних закладів культури і мистецтв;
- завдання музично-естетичного виховання засобами співу та оптимальні шляхи досягнення його високих результатів;

- соціальні проблеми та суспільну значущість вокального мистецтва минулого і сьогодення;
- сучасні державні документи з питань розвитку суспільства, культури й мистецтва, науки й освіти України;

вміти:

- на основі опанування теорією та практикою виконавської майстерності професійно володіти всім необхідним вокально-технічним комплексом: основами інтерпретації вокальних творів, стилістичними засобами втілення авторських та власних інтерпретаторських задумів; базою знань з історії та сучасного розвитку вокального мистецтва, творчості персоналій, та комплексом професійної компетентності співака-соліста;
- впроваджувати здобутки історії, теорії й методики навчання камерного співу на практиці;
- здійснювати вивчення, накопичення, виконання та популяризацію кращих зразків вокального мистецтва шляхом підбору якісного репертуару, його теоретичного усвідомлення та практичного засвоєння; проводити безперервну дослідницьку роботу співака-соліста, спрямовану на збагачення репертуару та пошук свого місця в полі традицій музичної культури;
- здійснювати організацію експертизи щодо репертуарного підбору вокальних творів на предмет їх художньо-естетичної цінності з аксіологічною та естетичною оцінкою виконавської інтерпретації;
- виходячи із знання репертуару для окремих типів голосів та за рівнем складності, обирати найефективніші форми, методи та засоби навчання та розвитку індивідуальних природних здібностей учня;
- володіти методами прогнозування та визначення стратегії музично-педагогічної діяльності через знання і застосування вокально-педагогічного репертуару та вміти передбачати результати його підбору в кожному індивідуальному випадку;
- здійснювати збагачення традицій власними творчими надбаннями;
- виробити відчуття художньої міри та естетичного смаку;
- здійснювати науково-педагогічне осмислення психології вокально-виконавської творчості;
- організувати та координувати духовно-просвітницьку діяльність у вокальній сфері;
- здійснювати перекладання для камерного виконання українською мовою відомих вокальних творів зарубіжних композиторів з метою їх ширшої популяризації;
- аналізувати й оцінювати хід художньо-просвітницької діяльності у своїй галузі;
- здійснювати порівняльний аналіз вокального виконавства;
- володіти різноманітними методами діагностики музично-вокальних здібностей, вікових та індивідуальних особливостей даного учня (студента);
- визначати музично-художній, технічний, освітній та естетичний рівень учня;
- розробляти індивідуальні програми музично-вокального та загального розвитку;
- застосовувати методику психодіагностики в індивідуальному підході;
- виявляти особливо обдарованих учнів і спрямовувати на подальшу фахову освіту;
- застосовувати комунікативні засоби в механізмі якісної фахової підготовки, усвідомлюючи мету й завдання загального культуротворчого процесу;
- застосовувати творчий підхід у складанні робочих планів і програм, вміти здійснити добір спеціальної літератури;
- доцільно планувати індивідуальні заняття;
- скласти план вивчення вокального твору;
- у процесі співу використовувати внутрішні можливості учня за допомогою добору спеціальних вправ тощо;

- вміти донести до свідомості учня методичні засоби роботи над різними типами вокальної техніки, зняття м'язових затисків, ін.;
- володіти здатністю до просвітницької роботи у світлі втілення концептуальних положень професійної музичної освіти;
 - здійснювати аналіз явищ вокального мистецтва як соціокультурного феномена в історичному ракурсі;
- на підставі опанування високим ступенем комунікативності та фахової гідності, відстоювати вагомість і значущість своєї професії.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

МОДУЛЬ I

Змістовний модуль 1. Знайомство з голосом студента.

Тема 1. Показ і пояснення критеріїв правильного співу.

Тема 2. Показ вокального дихання та постави співака.

Змістовний модуль 2. Координація мовного апарату.

Тема 1. Робота резонаторів; артикуляція, дикція, вимова.

Тема 2. Робота над перехідними звуками між регістрами.

МОДУЛЬ II

Змістовний модуль 3. Розвиток рухливості голосу.

Тема 1. Вправи і вокалізи для розвитку рухливості голосу.

Тема 2. Опанування новими видами вокальної техніки.

Змістовний модуль 4. Робота над кантиленою.

Тема 1. Вправи для роботи над кантиленою, філіруванням.

Тема 2. Пунктири і синкопи, складні ритмічні вправи.

МОДУЛЬ III

Змістовний модуль 5. Накопичення репертуару. Робота над художньо-образним змістом і стилем творів.

Тема 1. Вправи та вокалізи для розвитку техніки співу.

Тема 2. Вироблення динамічного діапазону голосу.

Змістовний модуль 6. Робота над розгорнутою арією.

Тема 1. Складання плану роботи, виконавський аналіз арії.

Тема 2. Робота над речитативом, стилем і формою арії.

МОДУЛЬ IV

Змістовний модуль 7. Удосконалення набутого комплексу професійно-виконавських навичок.

Тема 1. Робота над драматургією різножанрових творів.

Тема 2. Формування рис індивідуального стилю співака.

Змістовний модуль 8. Підготовка до виконання програми на атестаційному екзаміні.

Тема 1. Вспівування програми атестаційного екзаміну.

Тема 2. Робота над художньо-образним змістом творів.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Для викладання курсу «Фах (сольний спів)» застосовано форму індивідуальних занять із педагогом та концертмейстером, а також різновиди самостійної роботи студентів.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Нотний матеріал відповідного курсу, музикознавча та методична література представлені у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії. Інструментарій у репетиційних приміщеннях, навчальних аудиторіях надається для проведення занять, репетицій відповідно до розкладу. За умови дистанційного навчання через протиепідеміологічні заходи, всі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали завантажуються на GOOGLE DRIVE ifm1.2nmau@gmail.com.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

У ході здійснення контрольних заходів, викладач сольного співу оцінює:

- рівень засвоєння студентом-вокалістом навчального матеріалу, винесеного викладачем на самостійне опрацювання;
- вміння використовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань із вивчення вокального твору;
- обґрунтованість та логічність послідовності етапів вивчення вокального матеріалу (самоконтроль);
- повноту опанування вокально-технічними завданнями та образно-художнім змістом виконуваних творів;
- готовність до сценічного виконання вивчених вокальних творів, згідно з висунутими академічними вимогами.

Підсумкові результати роботи студентів оцінює екзаменаційна комісія та виводиться середній сукупний бал.

Результати оцінювання самостійної роботи студента та його здатності до сприйняття й засвоєння фахових вимог проявляються у проведенні викладачем контрольних заходів у класі сольного співу.

Система оцінювання

Критерії оцінювання виконання програми та фахових знань студентів по 100-бальній шкалі (у зіставленні з оцінкою ECTS та національною шкалою)

90–100–А– відмінно

Демонстрація високого рівня оволодіння фаховими навичками сольного співу та вокально-виконавською технікою. Відсутність звукових дефектів, демонстрація рівного діапазону на усіх регістрах, безперервність звучання на усіх регістрах. Правильна вокальна позиція, чисте інтонування, переконлива артикуляція, вимова та текст. Впевнена та переконлива демонстрація власної інтерпретаційної версії вокального твору, побудованої на основі повного опанування музичним матеріалом творів різних епох, написаних у різних стилях та жанрах. Демонстрація найкращих практично-методичних надбань різних композиторських шкіл на матеріалі вокальних творів.

82–89–В– добре

Демонстрація якісного рівня оволодіння фаховими навичками сольного співу та вокально-виконавською технікою. Наявність

незначних звукових дефектів, демонстрація досить рівного діапазону на усіх регістрах, високий ступінь вокалізації на усіх регістрах. Правильна вокальна позиція, чисте інтонування, достатня артикуляція, вимова та текст. Допускається 2-3 неточності в інтонації під час виконання програми. Переконалива демонстрація власної інтерпретаційної версії вокального твору, побудованої на основі опанування музичним матеріалом творів різних епох, написаних у різних стилях та жанрах. Демонстрація практично-методичних надбань різних композиторських шкіл на матеріалі вокальних творів.

74–81–С– добре

Демонстрація достатнього рівня оволодіння фаховими навичками сольного співу та вокально-виконавською технікою. Наявність незначних звукових дефектів, рівність діапазону наявна не на усіх регістрах. Студент слідкує за дотриманням вокальної позиції, іноді можливі похибки, але студент здатен виправити їх самостійно. Переконалива артикуляція, вимова та текст. Допускається 4-6 неточностей в інтонації під час виконання програми. Демонстрація власної інтерпретаційної версії вокального твору, що свідчить про розуміння сутності музичного матеріалу творів різних епох, написаних у різних стилях та жанрах. Не завжди переконлива інтерпретація стильових чи жанрових ознак твору, не достатньо переконливо обрано практичні навички, за допомогою яких здійснюється побудова виконавської версії твору.

64–73–D– задовільно

Демонстрація посереднього рівня оволодіння фаховими навичками сольного співу та вокально-виконавською технікою. Наявність звукових дефектів, діапазон нерівний на різних регістрах голосу. Студент не здатен самостійно слідкувати за правильністю вокального апарата під час виконання програми. Посередня артикуляція, вимова; студент не може переконливо відобразити текст вокального твору. Студент допускається значної кількості фальшивих нот під час виконання програми. Демонстрація недоліків на стадіях голосоутворення, способу дихання, роботи вокальним апаратом. Побудова непереконливої інтерпретаційної версії вокальних творів; змішування стильових та жанрових ознак у вокальному творі.

60–63–E– задовільно

Демонстрація посереднього рівня оволодіння фаховими навичками сольного співу та вокально-виконавською технікою. Наявність звукових дефектів, діапазон нерівний на різних регістрах голосу. Суттєві недоліки в процесі голосоутворення, способу дихання, роботи вокальним апаратом. Посередня артикуляція, незрозуміла вимова; студент демонструє явні ознаки того, що не розуміє, про що йдеться у тексті вокального твору. Відсутність дотримання у виконавській версії принципу дотримання стилістики твору, його жанрових ознак.

35–59–FX– незадовільно

Демонстрація низького рівня оволодіння фаховими навичками сольного співу та вокально-виконавською технікою. Нерівність звучання регістрів. Демонстрація недоліків у процесі голосоутворення, роботи дихання, роботи вокального апарату, голосоведення. Нечисте інтонування. Незрозуміла

артикуляція, вимова. Твір не вивчено напам'ять. Нерозуміння стилістики твору, його жанрових ознак.

1–34–F– незадовільно

Неспроможність оволодіння фаховими навичками сольного співу та вокально-виконавською технікою. Відсутність фахових навичок у процесі голосоутворення, роботі дихання, роботі вокального апарату, голосоведення. Нерозуміння студентом стилістики та жанрової належності твору, що виконується.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах, відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій та виставок, музичних фестивалів, конкурсів, концертів тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник для музичних ВНЗ / видання третє, доповнене та перероблене. Київ : Видавець Бихун Ю. В., 2017. 218 с.
2. Антонюк В. Г. Постановка голосу : посібник для музичних ВНЗ. Київ : Українська ідея, 2000. 68 с.
3. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
4. Антонюк В. Г. Вища школа сольного співу // Актуальні проблеми теорії та практики художньої культури: зб. наук. пр. КНУ ім. Тараса Шевченка та ДАКККиМ. Вип. XII. Київ, 2004. С. 212–224.
5. Антонюк В. Г. Етномузикологічні чинники навчання співу : наукове дослідження. КНУКиМ. Київ : Українська ідея, 1999. 24 с.
6. Антонюк В. Г. Видатний педагог-концертмейстер класу камерного співу Зоя Юхимівна Ліхтман // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. № 1 (42). Київ, 2019. С. 135–145.
7. Антонюк В. Г. Вокальна лірика Віктора Косенка та формування української школи камерного співу // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ: НМАУ, 2016. Вип. 115: Доля митця в реаліях культурно-історичних процесів першої половини XX століття : збірник статей. Книга перша. С. 146–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnmau_2016_115_13
8. Антонюк В. Г. Олена Муравйова – професор Музично-драматичної школи Миколи Лисенка // Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. № 2 (35). Київ, 2017. С. 87–100.
9. Антонюк В. Г. Орфоепія у художньому співі : дослідницька праця. КНУКиМ. Київ : Українська ідея, 1999. 24 с.
10. Антонюк В. Г. Педагогічний подвиг Миколи Кондратюка // Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. № 4 (21). Київ, 2013. С. 86–94.

11. Антонюк В. Г. Професійна діяльність вокалістів як мотиваційний процес // Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць ДАКККиМ. № 2 (8). Київ, 2005. С. 96–105.
12. Антонюк В. Г. У сузір'ї корифеїв українського бельканто: Микола Кондратюк // Ювілейна палітра-2021. Зб. статей СДПУ імені А. С. Макаренка. Суми, 2022. С. 31–37.
13. Антонюк В. Г. Формування індивідуального виконавського стилю: культурно-антропологічний аспект: наукове дослідження. КНУКиМ. Київ : Українська ідея, 1999. 24 с.
14. Антонюк В. Г. Український традиційний спів як феномен культури // Наукові записки Тернопільського педуніверситету імені В. Гнатюка. Вип. 1 (6) : Мистецтвознавство. Тернопіль, 2001. С. 33–37.
15. Антонюк В. Г. Школа сольного співу // Академія музичної еліти України: Історія та сучасність. Київ : Музична Україна. 2004. С. 435–454.
16. Антонюк В. Г. Cantare con raso fiato в теорії співу М. Гарсії та сучасних дослідженнях // Українське музикознавство. Вип. 37. Київ, 2011. С. 343–356.
17. Антонюк В. Г. Галерея жіночих образів опери М. В. Лисенка «Тарас Бульба» за історичною повістю М. В. Гоголя // Література та культура Полісся : збірник наукових праць НДУ ім. М. Гоголя. Ніжин, 2024. Випуск 110. Серія «Філологічні науки». № 24. С. 36–45.
<https://doi.org/10.31654/2520-6966-2024-24F-110-36-45>
18. Антонюк В. Г., Гнидь Б. П. Вокальний факультет. Спеціалізація «Спів» // Академія музичної еліти України: Історія та сучасність. Київ : Музична Україна. 2004. С. 150–155.
19. Антонюк В. Г., Федоровська І. С. «Теплі Пісні» Валерія Антонюка на вірші Валентини Антонюк: поетика стилю // Fine Art and Culture Studies, 2023. № 4. С. 3–13. doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-4-1>
20. Батталья Еліо. Про виконання творів Верді // Музика. № 2. Київ, 1975. С. 22–24.
21. Востряков О. А. Сучасна практика підготовки оперних співаків у системі «вуз – театр» // Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Вип. 5: Музичне виконавство. Кн. 4. Київ, 2000. С. 177–183.
22. Вотріна В. В. Мистецтво співу і вокальна методика М. Е. Донець-Тессейр. Київ : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2001. 272 с.
23. Гмиря Б. Р. Бесіди про вокал // Борис Гмиря / статті, листи, спогади. Київ : Муз. Україна, 1975. С. 68–85. 208 с.
24. Гнидь Б. П. Виконавські школи України: Кафедра сольного співу НМАУ імені П. І. Чайковського (1971–2001) : посібник. Київ : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2002. 94 с.
25. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: монографія. Київ : НМАУ імені П. І. Чайковського, 1999. 269 с.
26. Давидов М. А. Теорія виконавської майстерності в працях українських дослідників // Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Вип. 3: Музичне виконавство. Київ, 1999. С. 7–22.
27. Зигмунд Фрейд. Поет і фантазування // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За редакцією М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. С. 83–90.
28. Євтушенко Д. Г. Роздуми про голос : нотатки педагога-вокаліста. Київ : Музична Україна, 1979. 91 с.
29. Знаменська О. В. Культура мови у співі. Київ : Держвидав, 1959. 156 с.
30. Кабка Г. М. Розвиток та роль педагогічного артистизму у творчій діяльності на прикладі специфіки його формування у музиканта-педагога // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць Держ. акад. керівних

- кадрів культури і мистецтв та Нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Київ : НАКККиМ, 2009. Вип. 22. С. 336–341.
31. Колодуб І. С. Питання теорії вокального мистецтва. Харків, 1995. 120 с.
 32. Колодуб І. С. Практичні поради педагога-вокаліста. Київ : Муз. Україна, 2010. 54 с.
 33. Кононова М. В. Теоретико-методичний концепт вокальної виконавської школи у працях Валентини Антонюк // Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. 2019. № 4 (45). С. 114–128.
 34. Костюк О. Г. Сприймання музики і художня культура слухача. Київ : Наукова думка, 1965. 123 с.
 35. Курінский В. О. Українська ПостПсихологічна Автодидактика. Київ : ЗАТ «Віпол», 2006. 484 с.
 36. Кушка Я. С. Методика навчання співу : посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 288 с.
 37. Ліхтман З. Е. Про роботу в класах камерного співу консерваторії // Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського: Зі спадщини майстрів, кн. 1. Київ, 2003. С. 127–143.
 38. Лисько Зіновій. Музичний словник / репринтне видання. Київ : Музична Україна, 1994. 168 с.
 39. Мадисева Т. П. Співак і мова (культура співу мовою оригіналу: теорія і практика) : навч. посіб. Харків : Штрих, 2002. 160 с.
 40. Маслій К. С. Виховання голосу співака : навч. посіб. Рівне : «ЛІСТА», 1996. 120 с.
 41. Микиша М. Б. Практичні основи вокального мистецтва / літ. виклад М. І. Головащенко. Вид. 2. Київ : Музична Україна, 1985. 80 с.
 42. Михайлова Т. М. Виховання співаків у Київській консерваторії: Хронологічний огляд з 1863 по 1963 рр. Київ : Музична Україна, 1970. 128 с.
 43. Мишуга Олександр: Спогади. Листи. Матеріали / упор., підг. текстів, вст. стаття та прим. М. І. Головащенко. Київ : Музична Україна, 1971. 780 с.
 44. Моляко В. О. Проблеми психології творчості // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць / За ред. В. О. Моляко. Т. 12. Вип. 6. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2009. 352 с.
 45. Муравйова О. О. Спогади. Матеріали / упор. та прим. Г. І. Філіпенко. Київ : Муз. Україна, 1984. 150 с.
 46. Паторжинський І. С. Важливі питання в комплексному вихованні актора-співака // КДК імені П. І. Чайковського: Науково-методичні записки. Т. 2. Вип. 3-й: Питання вокального мистецтва / Редкол.: Гузій В. М. та ін. Київ : Мистецтво, 1964. С. 30–33.
 47. Піхманець Р. В. Психологія художньої творчості (теоретичні та методичні аспекти). Київ : Наукова думка, 1991. 164 с.
 48. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навчальний посібник. Київ : АПН України. Ін-т пед. і психолог. проф. освіти, 1996. 236 с.
 49. Стахевич О. Г. З історії вокально-виконавських стилів : посібник. Вінниця : Нова книга, 2013. 176 с.
 50. Стахевич О. Г. Основи вокальної педагогіки. Ч. 1: Природно-наукові теорії співу : навч. посіб. для муз. та пед. ВНЗ. Харків–Суми, 2002. 92 с.
 51. Юнг К. Г. Психологічні типи / пер. з нім. Львів : Астролябія, 2010. 692 с.
 52. Balanko, O. (Balanko, Orysia); Balanko, M. (Balanko, Mykola); Antonyuk, V. (Antonyuk, Valentina). Singing and trumpet as concert oppositions of the baroque age // Ad Alta-journal of interdisciplinary research. Journal Magnanimitas, 2023. Vol. 13. SI 1. S. 187–193. ID WoS: 000969517700028

<https://www.magnanimitas.cz/13-01-xxxiv>

53. Gerald Martin Moore. *Singer and Accompanist*. London, 1953. 248 s.

54. Husson Raoul. *Étude théorique et expérimentale de la sirène glottique et contributions diverses à la théorie des pavillons*. Paris, 1965. 262 p.

55. Antonyuk V., Artiukhova L., Kalashnyk M., Matiushenko-Matviichuk V., Shesterenko I. «Ten soliloquies to poems by Japanese poets...» by Valeriy Antonyuk in the context of ethno-cultural dialog // *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12, Iss. 66. P. 64–73.

DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.66.06.7>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Фрагменти вокальних, музичних, музично-драматургічних творів у виконанні різноманітних артистів, ансамблів та оперних труп – провідних майстрів сцени різних країн; майстер-класи провідних викладачів сольного співу у вільному доступі в мережі Інтернет.